

Lys Del 2 – Lys som trygghetssøkende faktor i uterom

En sansecelle består av synapsedelen, cellekjernen, et indre og et ytre segment. Fra synapsedelen avgis cellens impulser til nerveceller i netthinnen. Cellekjernen styrer cellens kjemiske prosesser (nedbryting og oppbygging av stoff, energiutvinning m.m.), som finner sted i det indre segmentet. Fra dette fører en smal cytoplasmakanal over til det ytre segmentet, som er den lysfølsomme delen av cellen. I dette området inneholder overflatemembranen et lysfølsomt fargestoff, et fotokjemisk pigment, som ved å oppta lysenergi setter i gang en kjemisk reaksjon, som igjen utløser en nerveimpuls. Overflatemembranen i det ytre segmentet er foldet til mange skivelignende dannelser, slik at cellens lysfølsomme areal mangedobles.

- Store medisinske leksikon

Interaksjoner med våre omgivelser er subjektive sanseopplevelser og tolkning av sansestimuli gjør at en individuell opplevelse av situasjonen fremstår. Handlingsmønstrene er utformet etter våre erfaringer og opplevelser, positive og negative. Lazarus (1982) mener at vår følelsesmessige tilstand alltid vil påvirke hvordan vi opplever våre omgivelser, og av den årsak er sansene det som styrer mye av vår adferd. Mer enn noen annen sans gjelder dette for synet. Synet er den sansen som raskest tar inn og bearbeider informasjonsmengder, og derav vil belysning spille en stor rolle i hvordan vi oppfatter våre omgivelser, da dette er en aktiv og konstruktiv prosess.

Figur 1: mer enn hva øyet kan se - Foto: K.B. Hansen

Som mobile individer er vi opptatt av å kunne bevege oss natt og dag. Vi ønsker enkle orienteringsmuligheter og lesbare omgivelser som gir oss en indikasjon på hva som omgir oss og hvor vi er. Dette for å forenkle fremkommelighet og samtidig ha mulighet til å endre bevegelsesmønster om nødvendig. En annen faktor som er med på å øke trygghetsfølelsen er muligheten til å tyde kroppsspråk selv på avstander, samt se ansiktuttrykk for å gjøre en vurdering av hvem vi har med å gjøre, og hvordan vi ønsker å forholde oss til vedkommende. En belysning som fremhever ansiktstrekk og bevegelser samtidig som objektet er i bevegelse vil være hensiktsmessig.

Dette ønske om gjenkjennelse og lesbarhet, forsterkes når det naturlige lyset avtar og kontrastene mellom lys og mørke blir fremtredende. For å unngå at mørket blir en usikkerhetsfaktor som vekker tvetydige opplevelser av ens omgivelser, vil det være behov av belysning som bistår og forsterker elementer og omgivelser. Dette skaper forutsigbarhet, gjenkjennelse og samtidig estetisk velbehag. Modellering av lys slik at det faller på og fremhever ønskede områder, samtidig som det gir minimal blending og uønskede skyggeeffekter, vil bistå et område å harmonisere og balansere de ulike aktørene og elementene som inngår.

En kombinasjon av varme og kalde fargetemperaturer i belysningen gir dybde og perspektivskapende effekt, slik at ens omgivelser oppleves som åpne og retningsledende fremfor avgrenset og lukket. Skaper en i tillegg et hierarki i belysningsområdene ved at enkelte områder har en mer fremstående belysning i forhold til omliggende områder vil dette forsterke leseligheten av ens omgivelser.

Figur 2: Lambertseter Foto: Tine Grønstad

Flere steder opplever man at det er godt opplyste gangveier samtidig som nærliggende områder mangler belysning slik at det oppstår en markant skille mellom lys og mørke. Områdene utenfor gangveien fremstår som ugjenkjennelige og til tider utrygge. Små endringer eller bevegelser skaper rom for negativ tolkning av observasjonen, da observasjonen gir mangelfull informasjon i forhold til å kunne prosessere den som negativ eller positiv.

Øyets lysømfintlighet gjør at vi kan oppfatte luminanskontraster, og derav kan skille mellom ulike nyanser som indikerer endringer i området eller terrenget. Belysning hvor en bevisst benytter samhandlingen som skjer mellom lys og skygger, nyanser og fargetoner for å fremskaffe kontraster vil tydeliggjøre terreng og nivåforskjeller. Dette kan være trappetrinn eller avsatser, liksom kanter og grøfter.

Figur 3: Ekebergtoppen Foto: Per Arne Helberget

Belysning av veiskiller slik at flater og retninger blir fremhevet vil bidra til å skape orienteringspunkt, samt retningsledende hjelpelinjer. Tydeliggjøring av akser og veier gir oss en indikasjon på retning og sted og muliggjør en enklere orientering. Evnen til å orientere seg innebærer å vite hvor man er, finne dit en skal og forstå når en er fremme. (Silverstone, Lang et al.200a). Orienteringspunkter kan derfor belyses slik at det trekker til seg oppmerksomhet og vekker virtuelle dagsreferanser.

Figur 4: Holmlia torg Foto: Luminator AS

Ved å belyse elementer som landemerke, enten dette er fontener, torg eller statuer, vil en tydeliggjøre hvor en er. Belysning av signaturelementer fremhever stedsidentiteten og gir et inntrykk av familiære omgivelser, som igjen vil kunne fremme positive tilnærmingsopplevelser til stedet i tillegg til å være estetiske visuelle opplevelser.

Figur 5: Ekebergparken Foto: Luminator AS

Lys som en trygghetssøkende faktor i uterom bør ha som mål å skape en harmonisk og balansert omgivelse som ivaretar funksjonalitet, trygghet og estetisk velbehag. Gjennom å redusere tvetydigheten slik at tolkning av sanseinformasjonen samsvarer med rasjonelle handlingsmønstre vil en skape mulighet for en tilfredsstillende ferdsel. Et område vil alltid ha ulike aktører som benytter seg av dets areal, og ved å vise hensyn og forståelse til flerfoldig bruk og behov vil en kunne skape eierskap til stedet som igjen kan redusere uønsket adferd.

Belyser en områder med det i tankene at en ønsker å skape gode opplevelser og møter, samtidig som en ivaretar synets behov for å tolke ens omgivelser best mulig vil en komme langt på veien til å skape et behagelig og funksjonelt uterom.

Om forfatteren:

Krithild Benjamine Hansen er ansatt som lysdesigner og salgsingeniør i Luminator AS. Virksomheten prosjekterer og leverer profesjonelle belysningsløsninger til små og store prosjekter. Hun er også siden 2016 engasjert som rådgiver i FAGUS Rådgivning innenfor fagområdet belysning. I FAGUS Rådgivning deler hun sine erfaringer med riktig belysning til riktig anlegg og riktig formål.

Referanser:

1. Lynch, K. (1960) The Image of the City, Harvard-MIT Joint Center for Urban Studies Series, Paperback
2. Gibson, J.J. The Perception of the Visual World. Greenwood Press, Publishers, 2. Utgave. 1977.
3. Festinger, L. (1957). A theory of cognitive dissonance, Evanston, IL: Row & Peterson.
4. Festinger, L. & Carlsmith, J. M. (1959). Cognitive consequences of forced compliance. Journal of Abnorm
5. D. Geruschat & Smith 1997, Lynch 1960a and Social Psychology, 58, 203 – 210.
6. K.Lynch (1960) The image of City

Linker:

1. Goethes fargelære:
<https://www.ntnu.no/documents/2004699/13781057/Induserte+farger.pdf/d9f1b27e-b626-4576-81ff-01865fb12d95>
2. Persepsjon I et psykologisk perspektiv, Alexander R Flaata
<http://70.no/content/personal/lecture/psy110/divlangsvar.pdf>
3. Light ,vision, color, Arne Valberg
<https://www.nb.no/nbsok/nb/161ed8f95c81daf8d78f214a7b0a0d2a?lang=no#3>
4. The urban fabric of crime and fear
<https://www.researchgate.net/file.PostFileLoader.html?id=5447723dd3df3e2d3f8b457a&assetKey=AS%3A271831842394113%401441821169923>
5. Kevin Lynch
<https://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiloe6Ky5HYAhUEIVAKHd1IAMMQFgg-MAI&url=http%3A%2F%2Fitalianstudies.nd.edu%2Fassets%2F68866%2Flynch.pdf&usq=AOvVaw2vxZBmprLHBZuulKXnFxA->